

4

WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
W CZĘSTOCHOWIE

Egz. nr 21

Wob 37 / 80

**SPÓŁDZIELNIE INWALIDÓW NA TERENIE
WOJEWÓDZTWA CZĘSTOCHOWSKIEGO
I ICH WYNIKI EKONOMICZNE
W LATACH 1985-1989**

Częstochowa

listopad

1990

Spis treści

	<u>Str.</u>
I. UWAGI METODOLOGICZNE	1
II. UWAGI ANALITYCZNE	2
1. Charakterystyka spółdzielni działających na terenie województwa częstochowskiego	2
2. Dostosowanie warunków pracy do potrzeb ludzi niepełnosprawnych	5
3. Problem Inwalidztwa w województwie częstochow- skim w świetle Narodowego Spisu Powszechnego ..	7
4. Szkolnictwo zawodowe w przysposobieniu młodzieży niepełnosprawnej do pracy w spółdzielniach inwalidzkich	8
5. Podstawowe wielkości i wskaźniki ekonomiczne w spółdzielniach inwalidzkich	8
6. Wyniki finansowe	13
III. UWAGI KOŃCOWE	16

Spis tabelic

1. Inwalidzi wg kategorii inwalidztwa i płci w 1988 r. .	17
2. Wykształcenie inwalidów wg płci i wieku w 1988 r. ...	18
3. Dynamika produkcji sprzedanej w bieżących cenach realizacji, zatrudnienia i przeciętnego wynagro- dzenia w latach 1986-1989	19
4. Udział produkcji rynkowej w ogólnej produkcji sprze- danej poszczególnych spółdzielni w bieżących cenach realizacji	21

OPRACOWANIE

Zdzisława Wydrych - st. statystyk

Oddział Przemysłu

WUS Częstochowa

I. UWAGI METODOLOGICZNE

Analiza o "Działalności spółdzielni inwalidzkich i ich wynikach ekonomicznych w latach 1985-1989 opracowana została w oparciu o materiały:

- z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w grudniu 1988r.
- przepisów prawnych /wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego/ - "Prawne problemy inwalidztwa" - materiały z III Kolokwium Ubezpieczenia Społecznego z 1986 r.

Do spółdzielni inwalidzkich działających na terenie województwa zaliczono 11 spółdzielni łącznie z Wojewódzką Spółdzielnią Niewidomych "Renoma" oraz Polskim Związkiem Głuchych - Zakład Szkoleniowo-Produkcyjny "Mepar" zatrudniającego w przeważającej liczbie inwalidów z wadami słuchu.

Dane liczbowe opracowano na podstawie sprawozdań P-01 i F-01 za lata 1985 - 1989

- przeciętna liczba zatrudnionych podawana jest bez uczniów i osób wykonujących pracę nakładową
- produkcja sprzedana w bieżących cenach realizacji
- wydajność pracy wyliczona przez podzielenie produkcji sprzedanej w bieżących cenach realizacji przez przeciętne zatrudnienie
- wskaźnik WF - efektywność eksportu oznacza relację wartości krajowej eksportu do jego wartości w cenach transakcyjnych
- wynikowy poziom kosztów jest to relacja kosztu własnego sprzedanej produkcji i usług do wartości sprzedaży /w cenach realizacji/
- wskaźnik rentowności netto jest to stosunek wyniku finansowego do kosztu własnego sprzedaży produkcji i usług
- udział kosztów materiałowych w kosztach ogółem jest to stosunek kosztów materiałowych do wartości kosztów ogółem.

II. UWAGI ANALITYCZNE

1. Charakterystyka spółdzielni działających na terenie województwa częstochowskiego.

Inwalidztwo jest pojęciem biologiczno-zawodowym, element biologiczny to naruszenie sprawności organizmu a zawodowy to całkowita lub częściowa niezdolność do zatrudnienia.

W zależności od stopnia niezdolności do wykonywania zatrudnienia zostały ustalone trzy grupy inwalidów a mianowicie:

I grupa - to inwalidzi niezdolni do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia a jednocześnie wymagający opieki innej osoby ze względu na niemożliwość samodzielnej egzystencji, generalnie należą do tej grupy wszyscy niewidomi.

II grupa- to inwalidzi niezdolni do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia, ale nie wymagającej stałej lub długotrwałej opieki ze strony innych osób, jak w przypadku I grupy

III grupa- to inwalidzi częściowi i ich wyodrębnienie i zaliczenie do tej grupy sprawia szczególne trudności. Obejmuje ona z kolei trzy różne rodzaje, stosownie do których zalicza się osoby

- częściowo niezdolne do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia,
- całkowicie niezdolne do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia,
- dotknięte szczególnym naruszeniem sprawności organizmu.

Posiadanie I i II grupy inwalidztwa nie wyklucza wykonywania zatrudnienia w warunkach specjalnie stworzonych lub na specjalnych stanowiskach pracy.

Ocena zdolności do wykonywania zatrudnienia, zaliczanie do jednej z grup inwalidztwa, ustalenie daty powstania inwalidztwa, a także wskazań i przeciwwskazań do zatrudnienia lub przeszkolenia zawodowego inwalidów należy do komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia.

Z myślą o osobach z naruszoną sprawnością biologiczną zostały założone spółdzielnie inwalidzkie.

Inwalidzi dzięki zrzeszeniu w spółdzielniach i możliwości pracy w szczególności dla nich urządzonych zakładach produkcyjnych i usługowych stają się aktywnymi uczestnikami życia.

W wielu spółdzielniach inwalidów istnieją zakłady pracy chronionej, w których zatrudnieni inwalidzi otoczeni są opieką instruktorów gimnastyki leczniczej i lekarzy o różnych specjalnościach. Dotyczy to zwłaszcza psychicznie chorych, umysłowo upośledzonych i niewidomych. Spółdzielnie te mają na celu przede wszystkim prowadzenie działalności rehabilitacyjnej ludzi upośledzonych.

Aby zapewnić opiekę i pomoc zatrudnionym osobom, spółdzielnie posiadają własne przychodnie lekarskie. Służba zdrowia pozostaje w stałym kontakcie z pracownikami, udzielając porad lekarskich a także przeprowadza badania profilaktyczne, kontrole wstępne i okresowe. Zatrudnieni inwalidzi kierowani są na leczenia sanatoryjne, a także turnusy rehabilitacyjne.

Inwalidzi zatrudnieni w spółdzielniach / także w innych zakładach pracy / korzystają z różnych ulg i przywilejów np.:

- prawo do krótkiego, 7- godzinnego dnia pracy z prawem do wynagrodzenia, jak za pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Przywilej ten służy inwalidom I i II grupy,
- prawo do wszystkich wolnych sobót dla I i II grupy
- prawo do dodatkowego 10- dniowego urlopu wypoczynkowego.

Uprawnienie to przysługuje inwalidom wojennym oraz inwalidom I i II grupy bez względu na przyczynę społeczną inwalidztwa.

Na terenie województwa częstochowskiego prowadzi działalność produkcyjną i gospodarczą jedenaście spółdzielni inwalidzkich, oraz jeden zakład organizacji społecznych.

Jedną z pierwszych spółdzielni inwalidzkich powstałych w Częstochowie jest obecna Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów "Uniwersum" - powstała w 1949 roku z inicjatywy członków Straży Ochrony Mienia przy Związku byłych uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację Zarządu Oddziału Powiatowego w Częstochowie i nazywała się wówczas Spółdzielnią Ochrony Mienia.

Od 1963 roku nastąpił dynamiczny rozwój usług materialnych i niematerialnych, głównie dla ludności.

Od 1972 roku rozpoczęła również działalność produkcyjną w Częstochowie, później w Woźnikach Śląskich, Rzekach Wielkich i w Koniecpolu.

Również w roku 1949 powstała Spółdzielnia Inwalidów "Praca" obecnie Spółdzielnia Inwalidów ZPDz. "Anka". Wiodącą branżą Spółdzielni jest produkcja dziewiarska. W pierwszym momencie swego istnienia była spółdzielnią wielobranżową, zatrudniającą 55 osób.

Bardzo istotnym zjawiskiem w działalności spółdzielni jest pionierska rola w inicjowaniu ruchu spółdzielni inwalidzkiej na terenie naszego miasta i województwa.

Na bazie rozwiniętych zakładów produkcyjnych spółdzielni powstały nowe spółdzielnie inwalidzkie jak: "Nowe Życie", "Renoma", "Częstochowianka", mieszczące się na terenie naszego miasta oraz "Tysiąclecie" w Blachowni i "Rozwój" w Kłobucku.

Spółdzielnia Inwalidów "Nowe Życie" powstała w grudniu 1951 r. W pierwszych latach istnienia, spółdzielnia zajmowała się produkcją narzędzi szewskich i okuć kaletniczych, narzędzi ogrodniczych, żelazek elektrycznych. W latach 70-tych nastąpił rozwój spółdzielni, powstały nowe wydziały produkujące m.in. wagi kuchenne i łazienkowe, zgrzewarki do folii, odkurzacze ręczne do dywanów.

Spółdzielnia Inwalidów "Częstochowianka"-działalność gospodarczą rozpoczęła od lipca 1965 roku pod nazwą "Powiatowej Wielobranżowej Spółdzielni Inwalidów" z siedzibą w Częstochowie. W tym samym roku zmieniła nazwę na Spółdzielnię Inwalidów "Częstochowianka". W początkowych latach istnienia spółdzielni - warunki techniczne i lokalowe były bardzo trudne. W 1968 roku w celu poprawy warunków pracy i dalszego wzrostu produkcji rozpoczęto budowę nowych pomieszczeń przy ul. Brzeźnickiej. Obecnie spółdzielnia prowadzi działalność w branży odzieżowej, drzewnej, skórzanej, zabawkarskiej i parasolniczej.

Wymienione spółdzielnie zatrudniają inwalidów o różnych schorzeniach, zarówno fizycznych jak i psychicznych. Natomiast inwalidów niewidomych zatrudnia Wojewódzka Spółdzielnia Niewidomych "Renoma" w Częstochowie, która powstała w październiku 1969r. Pierwsze lata działalności nie były łatwe. Należało tworzyć warunki do pracy dla 172 osób w tym 131 niewidomych. Naczelnym zadaniem spółdzielni była wybudowanie obiektu inwestycyjnego do którego można było przenieść stanowiska pracy niewidomych rozrzuconych w kilku punktach miasta, stworzyć warunki zabezpieczające wykonawstwo zadań rehabilitacyjnych, socjalnych i ekonomicznych. Spółdzielnia zapewnia inwalidom miejsca pracy w branży elektrotechnicznej, szczerbarkarskiej, metalowej i chemicznej.

Jedyną działającą organizacją społeczną na terenie naszego województwa jest Polski Związek Głuchych- Zakład Szkoleniowo-Produkcyjny "Mepar".

Istniejąca grupa inwalidów słuchu na terenie miasta Częstochowy oraz najbliższej okolicy i zorganizowanie w 1953 roku pierwszej organizacji głuchych, spowodowało konieczność powołania komórki działalności gospodarczej, która zapewniłaby miejsce pracy inwalidom słuchu oraz ich rehabilitację zawodową i społeczną. W związku z tym w 1960 roku powstał Ośrodek Szkoleniowo-Produkcyjny w Częstochowie produkujący m.in. drobną galanterię metalową, atelazę do parasolek, wyroby i przedmioty gospodarstwa domowego z tworzyw sztucznych.

Troska o byt ludzi niepełnosprawnych zarówno tych ze schorzeniami nabytymi w procesie pracy, jak i tych, którzy urodzili się z pewnymi wadami psychofizycznymi, skłoniła grupy działaczy różnych organizacji społecznych do podejmowania starań o powołanie spółdzielni inwalidzkich także w innych miastach naszego województwa. I tak już w 1951 roku w Szczekocinach powstała Spółdzielnia Inwalidów "Galmet", która zapewniła pracę inwalidom w takich zawodach jak m.in. szewski, krawiecki, introligatorski.

W 1952 roku powstała Spółdzielnia Inwalidów "Odrodzenie" w Oleśnie, która początkowo świadczyła usługi w branży szewskiej i rymarskiej, a od 1961 roku specjalizuje się wyłącznie w produkcji mebli tapicerskich.

W 1966 roku została powołana Spółdzielnia Inwalidów "Tysiąclecie" w Blachowni, która rozpoczęła i kontynuuje swą działalność w przemyśle odzieżowym.

Rosnąca liczba ludzi niepełnosprawnych i potrzeba stworzenia im warunków do życia, spowodowała powstawanie następnych spółdzielni inwalidów. I tak w latach 70-tych w Myszkowie powstała Spółdzielnia Inwalidów "Świt" produkująca wyroby w branży metalowej, w Kłobucku Spółdzielnia Inwalidów "Rozwój"-branża elektrotechniczna i metalowa, oraz w Lublińcu Spółdzielnia Inwalidów "Polimer"-specjalizująca się w branży chemicznej.

2. Dostosowanie warunków pracy do potrzeb ludzi niepełnosprawnych.

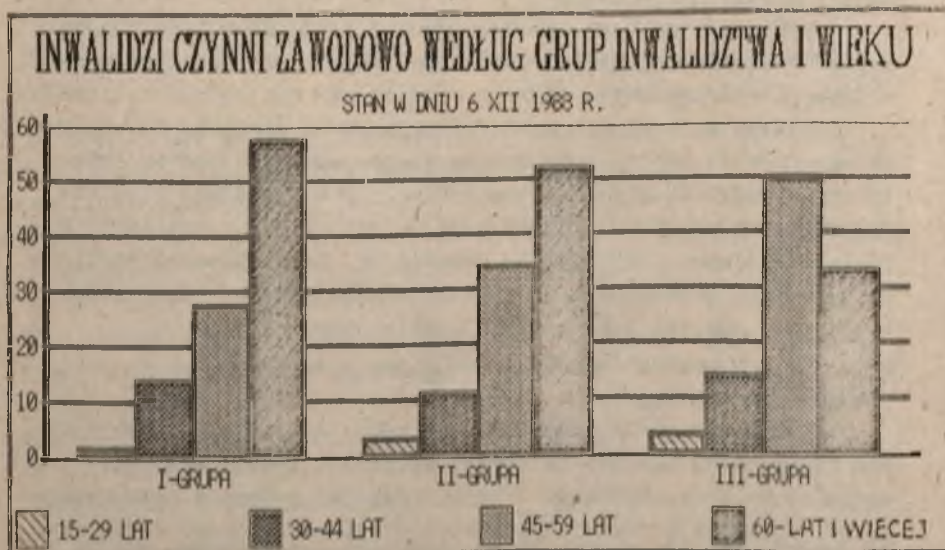
Warunkiem odpowiedniego zatrudnienia inwalidy jest: dobranie dla niego pracy zgodnej ze stanem zdrowia i kwalifikacjami, odpowiednie zorganizowanie / jeśli zachodzi potrzeba / stanowiska pracy, życzliwy i pełen zrozumienia stosunek do niego współpracowników i przełożonych, oraz sprawowanie opieki w czasie zatrudnienia.

Na treść właściwie pojętej opieki nad pracującymi inwalidami składa się zwiększona opieka lekarska /zwłaszcza analiza i zapobieganie ujemnym wpływom warunków pracy na stan zdrowia inwalidy /, techniczne przystosowanie warsztatu pracy dla inwalidy /uwzględniając jego kalectwo lub chorobę/, rozwiązywanie jego potrzeb /socjalnych /wczasy, renty, dojazdy do pracy itp./, oraz stała pomoc w zdobywaniu nowych sprawności zawodowych jeżeli zachodzą zmiany w sposobie produkcji, metodach pracy lub używanym materiale.

Inwalidów zatrudnia się we wszystkich działach gospodarki narodowej - wszędzie tam gdzie są dla nich odpowiednie zawody i czynności. W województwie częstochowskim pracowało w grudniu 1988 roku 22311 inwalidów /w/g Narodowego Spisu Powszechnego z 1988 roku /.Większość, bo aż 64,6 % stanowili mężczyźni. Inwalidów prawnych czynnych zawodowo było 20149 a inwalidów wyłącznie biologicznych z ograniczoną sprawnością 2162 osoby. Wśród inwalidów czynnych zawodowo, największą grupę stanowili inwalidzi III grupy bo, aż 69,1 %, 26,7 % inwalidzi II grupy, a 4,3 % inwalidzi grupy I.

Inwalidów czynnych zawodowo w podziale na wiek w grupach inwalidztwa przedstawia poniższy wykres.

3. Problem inwalidztwa w województwie częstochowskim w świetle Narodowego Spisu Powszechnego.

o rozmiarze problemu inwalidztwa w naszym województwie mówią wyniki Narodowego Spisu Powszechnego, który przeprowadzono w/g stanu z 6 na 7 grudnia 1988 roku. Ogółem na terenie województwa zamieszkiwało 69482 inwalidów z tego 34363 mężczyzn i 35119 kobiet. Podział inwalidów w/g wieku i płci w formie graficznej przedstawia się następująco:

Jak wynika z powyższego wykresu największą grupę inwalidów wśród mężczyzn stanowią osoby w wieku 40-59 lat, natomiast wśród kobiet w wieku 60-79 lat. Najmniejszą grupę wśród mężczyzn i kobiet stanowią inwalidzi do 19 lat.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego wykazują, że większość inwalidów zamieszkuje w miastach - 37938 tj. 9,4 % ogółu mieszkańców miast, natomiast na wsiach 8,5 % mieszkańców, tj. 31544 osoby. Szczegółowe dane z tego zakresu obrazuje załączona tablica Nr 1.

Z tablicy tej wynika, że 87,9 % ogólnej liczby inwalidów stanowią inwalidzi prawni tzn. osoby posiadające I i II lub III grupę inwalidztwa, stwierdzoną przez Komisję Lekarską d/s Inwalidztwa i Zatrudnienia /K i Z/, 12,1 % stanowią inwalidzi biologiczni z całkowitym lub częściowym ograniczeniem zdolności do wykonywania

czynności podstawowych. Największą grupę inwalidów stanowią inwalidzi III grupy inwalidztwa.

4. Szkolnictwo zawodowe w przysposobieniu młodzieży niepełnosprawnej do pracy w spółdzielniach inwalidów.

Spółdzielnie inwalidów pat onują szkołom zawodowym przygotowującym uczniów z uszkodzeniami narządu ruchu, słuchu i wzroku, reumatyzmem, umysłowo upośledzonych i chorych psychicznie. W szkołach tych uczą się różnych zawodów takich jak m.in. rękawicznik, monter sprzętu elektrycznego, stolarz i tapicier meblowy, kaletnik, ślusarz, elektromonter, krawiec, formowacz tworzyw sztucznych, dziewiarz.

Ponadto spółdzielnie prowadzą kursy podwyższające kwalifikacje, umożliwiające wykonywanie prac na maszynach i urządzeniach zgodnie z możliwościami fizycznymi i psychicznymi. Młodzież upośledzona fizycznie kształci się również w szkołach średnich zawodowych, ogólnokształcących i wyższych.

Wykształcenie inwalidów w/g wieku i płci przedstawia tablica Nr 2. Z tablicy wynika, że w grudniu 1988 roku największą liczbę stanowią inwalidzi z wykształceniem podstawowym 37323 osoby tj. 54,3 % ogólnej liczby inwalidów. Znacznie mniej ukończyło szkoły zasadnicze zawodowe 8787, oraz średnie ogólnokształcące i średnie zawodowe 8134 osoby co stanowi 11,8 %. Wykształcenie wyższe zdobyło 1271 osób, tj. 1,8 %. Duży procent inwalidów 13,7 % /9400 osób/ ma zaledwie wykształcenie niepełne podstawowe, a 5,6 % /3866 inwalidów/ jest bez wykształcenia szkolnego.

5. Podstawowe wielkości i wskaźniki ekonomiczne w spółdzielniach inwalidzkich.

Lata 1985 - 1989 były okresem trudnym dla naszej gospodarki, która przeżywała kryzys gospodarczy. Jednocześnie w tym okresie zachodziły duże zmiany w sferze gospodarki ekonomicznej i politycznej w naszym kraju. Zmiany te w znacznym stopniu wpływały także na działalność spółdzielni inwalidzkich.

Dynamikę sprzedaży, zatrudnienia i przeciętnego wynagrodzenia w poszczególnych spółdzielniach przedstawia załączona tablica Nr 3.

W województwie częstochowskim w 1989 roku spółdzielnie inwalidzkie zatrudniały 6608 pracowników /łącznie z uczniami i zatrudnionymi przy pracy nakładozej/ w tym 4741 inwalidów tj. 71,7 %

ogólnej liczby zatrudnionych w tych spółdzielniach.

Zatrudnienie inwalidów w 1989 roku w poszczególnych spółdzielniach województwa kształtowało się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym inwalidzi	
	w osobach		w ogólnym zatrudnieniu w: %
Spółdzielnia Inwalidów "Nowe Życie"	556	389	70,0
Spółdzielnia Inwalidów ZPDz. "Anka"	517	383	74,1
Spółdzielnia Inwalidów "Częstochowianka"	1079	790	73,2
Spółdzielnia Inwalidów "Tysiąclecie"	267	193	72,3
Spółdzielnia Inwalidów "Rozwój"	625	438	70,1
Spółdzielnia Inwalidów "Swit"	243	196	80,7
Spółdzielnia Inwalidów "Polimer"	354	259	73,2
Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów "Uniwersum"	1424	1024	71,9
Spółdzielnia Inwalidów "Galmet"	338	243	71,9
Spółdzielnia Inwalidów "Odrodzenie"	296	209	70,6
Wojewódzka Spółdzielnia Niewidomych "Renoma"	691	506	73,2
Polski Związek Głuchych Z-d Szkoleniowo-Produk. "Mepar"	218	111	50,9

Jak wynika z powyższych danych największy procent inwalidów zatrudniają:

- Spółdzielnia Inwalidów "Swit" w Myszkowie 80,7 %
- Spółdzielnia Inwalidów ZPDz "Anka" w Częstochowie 74,1 %

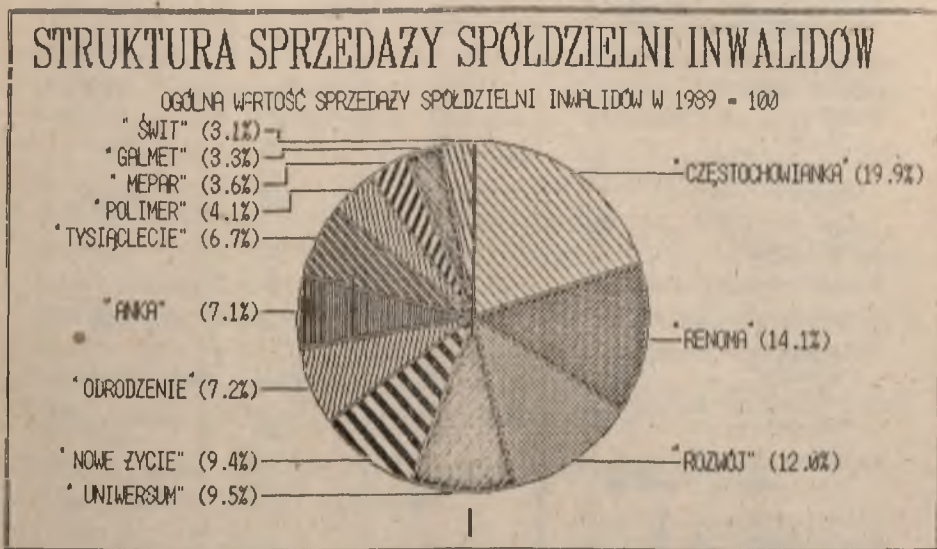
Zatrudnienie /bez uczniów i osób wykonujących pracę nakładczą/ w spółdzielniach inwalidzkich zmniejszyło się z 4933 osób w roku 1985 do 4740 osób w roku 1989 tj. o 3,9 %, natomiast ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych województwa zatrudnienie

zmniejszyło się o 13,1 %.

Produkcja sprzedana wyrobów i usług wyprodukowanych przez spółdzielnie inwalidzkie /w bieżących cenach realizacji/ wyniosła w roku 1989 - 46674,0 mln zł i zwiększyła się w porównaniu do roku 1985 o 893,6 %, natomiast w przemyśle uspołecznionym województwa wzrosła o 729,7 %. Jest to spowodowane dużym wzrostem cen artykułów przemysłowych, który nastąpił w 1989 r.

Struktura sprzedaży poszczególnych spółdzielni inwalidzkich w ogólnej wartości sprzedaży tych spółdzielni w 1989 roku w formie graficznej przedstawia się następująco:

Na przestrzeni lat 1985 - 1989 spółdzielnie inwalidzkie w różnym stopniu wpływały na wielkość sprzedaży własnej produkcji i usług. Ich udział w wartości sprzedaży przedstawiał się następująco:

Nazwa spółdzielni	1985	1986	1987	1988	1989
"Nowe Życie"	10,5	10,9	11,0	9,6	9,4
"Anka"	8,0	7,3	7,3	7,2	7,1
"Częstochowianka"	17,3	17,8	16,9	17,6	19,9
"Tysiąclecie"	7,4	6,6	6,0	5,5	6,7
"Rozwój"	12,1	12,3	12,7	12,7	12,0
"Świt"	2,8	3,0	3,0	3,6	3,1
"Polimer"	5,2	4,7	4,5	4,7	4,1
"Uniwersum"	7,9	11,5	11,5	10,6	9,5
"Galmet"	5,5	4,7	5,0	4,7	3,3
"Odrodzenie"	6,5	6,0	6,1	6,0	7,2
"Renoma"	12,5	11,2	12,3	14,0	14,1
"Mepar"	4,3	4,0	3,7	3,8	3,6

Z 12 działających na terenie naszego województwa spółdzielni inwalidów w 1989 r., tylko 5 zwiększyło swój udział w ogólnej wartości produkcji sprzedanej /w bieżących cenach realizacji / tych spółdzielni, w porównaniu do 1985 roku. Były to:

Spółdzielnia Inwalidów "Częstochowianka" o 2,6 pkt
 Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów "Uniwersum" o 1,6 pkt
 Wojewódzka Spółdzielnia Niewidomych "Renoma" o 1,6 pkt
 Spółdzielnia Inwalidów "Odrodzenie" o 0,7 pkt
 Spółdzielnia Inwalidów "Świt" o 0,3 pkt

Podstawową produkcję spółdzielni inwalidów stanowią wyroby przeznaczone na zaopatrzenie rynku. Nie są to wyroby o wielkim znaczeniu dla funkcjonowania gospodarki w województwie, nie mniej jednak niezbędne do codziennego życia. Są to m.in. żelazka elektryczne, wagi kuchenne i łazienkowe, odkurzacze ręczne /Spółdz. "Nowe Życie"/, bielizna pościelowa, kołdry, śpiwory, rękawice robocze, poduszki /Spółdz. "Tysiąclecie"/, karnisze, szczotki /Spółdz. "Renoma"/, wyroby dziewiarskie, bielizna /Spółdz. "Anka"/, blachy do pieczenia ciast, ostrzałki, maszynki do makaronu /Spółdz. "Świt"/, parasolki, zabawki, rękawice robocze /Spółdz. "Częstochowianka"/, meble tapicerskie /Spółdz. "Odrodzenie"

Na szczególną uwagę, ze względu na szeroki zakres wykonywanych usług, zasługuje Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów "Uniwersum". Prowadzi działalność usługową aż w 25 branżach, m.in. usług dzieciarskich, gospodarstwa domowego, RTV, mechaniki samochodowej, wodno - kanalizacyjnych, jubilerskie, zegarmistrzowskie, wnetrzarskie. W działalności usługowej jest jedyną jednostką w województwie, świadczącą usługi dozoru mienia zabezpieczając obiekty produkcyjne, sklepy, budowy, parkingi itp. Spółdzielnia jest jednym w województwie producentem obuwia ortopedycznego na zlecenie Wojewódzkiej Poradni Ortopedycznej i prowadzi jedyny w województwie sklep sprzętu ortopedycznego. Oprócz tego produkuje rowerki, hulajnogi dziecięce i wózki dla lalek.

W 1989 roku spółdzielnie inwalidzkie województwa częstochowskiego wyprodukowały na rynek wyroby o łącznej wartości 35904,9 mln zł /w bieżących cenach realizacji/ tj. 11 razy więcej niż w roku 1985. Wzrósł także udział sprzedaży rynkowej spółdzielni w ogólnej sprzedaży rynkowej województwa co przedstawia poniższe zestawienie

Wyszczególnienie	Udział sprzedaży spółdzielni inwalidzkich w sprzedaży województwa	
	ogółem	na rynek
	w %	
1985	2,2	8,5
1986	2,3	9,0
1987	2,4	9,5
1988	2,5	10,3
1989	2,6	10,0

Z powyższych danych wynika, że największy udział produkcji sprzedanej ogółem i na rynek przypada na lata 1988-1989.

Udział produkcji rynkowej w ogólnej produkcji sprzedanej poszczególnych spółdzielni przedstawia tablica Nr 4.

Na wyniki spółdzielni inwalidzkich wpłynęła również produkcja wyrobów przeznaczonych na eksport. Pozytywnym zjawiskiem tej działalności jest uzyskiwanie środków dewizowych na zakup surowców do dalszej produkcji, natomiast negatywnym jest fakt, że eksport

ten jest nie w pełni opłacalny, wskaźnik WF w 1989 roku dla spółdzielni inwalidzkich ogółem wyniósł 1,03.

W okresie 1985 - 1989 r. największą wartość sprzedaży eksportowej osiągnęły :

Spółdzielnia Inwalidów "Częstochowianka"

Spółdzielnia "Rozwój"

Wojewódzka Spółdzielnia Inwalidów "Uniwersum"

Ważnym czynnikiem wzrostu produkcji przemysłowej w spółdzielniach inwalidzkich jest wydajność pracy, która w 1989 roku w stosunku do 1985 r. wzrosła o 934,0 %, natomiast w województwie w tym samym okresie wzrosła o 854,6 %.

Przeciętna płaca w 1985 roku w spółdzielni inwalidów wyniosła 17347 zł i była niższa od osiągniętej w województwie o 14,3 %.

W okresie ostatnich pięciu lat obserwujemy zwiększenie się rozbieżności pomiędzy płacą w spółdzielniach inwalidzkich w stosunku do płacy w przemyśle uspołecznionym. W latach 1986 - 1988 nastąpił wzrost przeciętnego wynagrodzenia, natomiast w roku 1989 przeciętna płaca wyniosła 178894 zł i była niższa od osiągniętej w całym województwie o 12,8 %.

6. Wyniki finansowe.

Celem spółdzielczości inwalidzkiej i podobnie jak innych jednostek gospodarczych jest osiąganie efektywnych ekonomicznie wyników przez produkcję dóbr, świadczenie usług lub inną działalność. Podstawowym zaś miernikiem rocznej oceny działalności gospodarczej jest wynik finansowy /dodatni - zysk lub ujemny - straty /, na który zasadniczy wpływ ma akumulacja finansowa.

Akumulację finansową, dynamikę sprzedaży, kosztów własnych i wskaźnik względnego poziomu kosztów w spółdzielniach inwalidzkich województwa częstochowskiego przedstawia poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Akumulacja finansowa	Sprzedaż /ceny realizacji	Koszt własny sprzedaży	Wskaźnik względnego poziomu kosztów w %
	w mln zł			
1985	589,8	x	x	88,2
1986	903,2	153,1	125,6	121,6
1987	1392,1	154,1	134,2	130,1
1988	3319,4	238,4	173,8	162,7
1989	16322,1	491,7	310,9	270,4

Akumulacja finansowa / różnica między wartością sprzedaży a jej kosztem własnym skorygowana o saldo strat i zysków nadzwyczajnych/ w 1989 r. wyniosła 16322,1 mln zł i w 90,0% pochodziła ze sprzedaży produkcji i usług. Jej wzrost w tym roku w porównaniu z rokiem poprzednim / 5 - krotny / był najwyższy na przestrzeni badanego okresu.

W latach 1985 - 1989 dynamika kosztów własnych była wysoka, ale znacznie niższa od dynamiki sprzedaży. Uzyskano przez to spadek wskaźnika względnego poziomu kosztów z 88,2 % w 1985 roku do 67,4 % w 1989 roku. W poszczególnych jednostkach spółdzielczości inwalidzkiej rozpiętości wskaźników były duże i wyniosły w 1985 roku 81,0 % - 96,8 %, a w 1989 roku 59,7 % - 80,8 %

W 1985 roku najniższe wskaźniki poziomu kosztów osiągnęły:
 Spółdzielnia Inwalidów "Częstochowianka" Cz-wa - 59,7 %
 Spółdzielnia Inwalidów "Rozwój" Kłobuck - 60,7 %

Koszty w układzie rodzajowym i ich struktura.

Wyszczególnienie	1985		1989		Przyrost	
	mln zł	Struktura w %	mln zł	Struktura w %	mln zł	Struktura w %
Koszty ogółem	4232,8	100,0	33108,8	100,0	28876,0	100,0
Koszty materialne	2400,7	56,7	17953,9	54,2	15553,2	53,9
w tym						
amortyzacja	46,8	1,1	197,3	0,6	150,5	0,5
materiały i przedmioty nietrwałe	2153,9	50,9	15748,9	47,6	13595,0	47,1
usługi materialne	140,7	3,3	1397,5	4,2	1256,8	4,4
koszty niematerialne	1832,1	43,3	15154,9	45,8	13322,8	46,1
w tym						
wynagrodzenia	1034,9	24,4	10147,6	30,6	9112,7	31,6
odpisy dla załogi	50,4	1,2	362,5	1,1	312,1	1,1
podatek od płac						
składki ZUS i inne narzuty	575,2	13,6	3003,6	9,1	2428,4	8,4
usługi bankowe	8,1	0,2	370,8	1,1	362,7	1,3

Następnym czynnikiem kształtującym wynik finansowy, przy określonych cenach są koszty. Strukturę rodzajową kosztów przedstawia wyżej zamieszczona tablica. Z danych zaprezentowanych w tablicy wynika, że koszty materialne stanowiły ponad 50,0 % kosztów ogółem. W kosztach materialnych najpoważniejszą pozycją były koszty materiałowe. W 1989 roku stanowiły one 47,1 % kosztów ogółem i w porównaniu z 1985 r. zmniejszyły się o 3,8 pkt. Natomiast koszty niematerialne wyniosły 46,1 % kosztów ogółem, a w porównaniu z 1985 r. wzrosły o 1,6 pkt.

Wynik finansowy / po weryfikacji bilansu / i jego podział w spółdzielczości inwalidzkiej województwa częstochowskiego przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Wynik finansowy zysk	W tym			
		podatek dochodowy a/	ulgi w podatku dochod. na FRI	fundusz rozwoju	odpisy dla załogi
W mln zł					
1985	481,1	36,3	223,4	47,6	70,9
1986	785,5	82,8	385,7	70,1	93,8
1987	1248,9	83,0	608,1	113,3	129,1
1988	3007,6	245,3	1476,8	236,5	292,5
1989	15225,5	2669,1	3788,2	555,3	2423,5
W %					
1985	100,0	7,5	46,4	9,9	14,7
1986	100,0	10,5	49,1	8,9	11,9
1987	100,0	6,6	48,7	9,1	10,3
1988	100,0	8,2	49,1	7,9	9,7
1989	100,0	17,5	24,9	3,6	15,9

a/ w 1989 roku łącznie z podatkiem od wzrostu wypłat wynagrodzeń

W analizowanym okresie jednostki zaliczane do spółdzielni inwalidzkich wypracowywały zysk. Wielkość wypracowanego zysku wzrastała z roku na rok. Największy wzrost zysku w porównaniu z rokiem poprzednim wystąpił w 1989 roku.

Udział podatku dochodowego w zysku spółdzielni inwalidów w badanym okresie wyniósł od 6,6 % w 1987 roku do 17,5 % w 1989r. Tak niski poziom wskaźnika / przy stopie podatku 65,0 % w latach 1985 - 1988 i 40,0 % w 1989 roku/ spowodowany był ulgami i zwolnieniami z podatku dochodowego, z tytułu zatrudnienia inwalidów. Kwoty z tego tytułu przekazywane są na Fundusz Rehabilitacji Inwalidów, który funkcjonuje jako fundusz zdecentralizowany w spółdzielniach. Ich udział w wyniku finansowym w latach 1985-1988 wyniósł ponad 46,0 %, natomiast w 1989 roku obniżył się do 24,9 %, spowodowany był obniżeniem stopy podatkowej z 65,0 % do 40,0 %.

Środki z Funduszu Rehabilitacji przeznaczone są na finansowanie statutowych zadań rehabilitacji, poprawę warunków pracy i życia inwalidów, oraz inne formy pomocy / np. pożyczki, dotacje/.

III. UWAGI KOŃCOWE

Problem inwalidztwa jest wciąż aktualny, i jak wynika z powyższej analizy dotyczy on 8,0 % mieszkańców województwa częstochowskiego. Z ogólnej liczby inwalidów tylko 32,1 % znajduje zatrudnienie, a około 30,0 % czynnych zawodowa inwalidów zatrudniają spółdzielnie inwalidzkie, które stwarzają ludziom niepełnosprawnym odpowiednie warunki pracy i rehabilitacji.

Przedstawione w analizie wyniki ekonomiczne świadczą o efektywności gospodarowania, co przejawia się w wypracowywanym przez spółdzielnie inwalidzkie zysku, pomimo kłopotów zaopatrzeniowych, wzrostu kosztów materiałowych i innych czynników wpływających na ich działalność.

Pomimo pogłębiającego się kryzysu gospodarczego, którego skutki dotknęły również spółdzielnie inwalidzkie przyczyniają się one do zaopatrzenia ludności, szczególnie naszego województwa w niezbędne artykuły codziennego użytku.

Spółdzielnie inwalidów grupują ludzi nie w pełni sprawnych fizycznie, którzy boleśnie odczuwają wyłączenie z normalnego życia społecznego z powodu kalectwa. Dzięki rehabilitacji, zabiegom lekarskim i przeszkoleniu mogą oni wykonywać odpowiednio dobrane zawody. Praca inwalidów przynosi wymierne korzyści społeczeństwu, a im przywraca wiarę w siebie, daje poczucie pełnosprawnego uczestnictwa w życiu społecznym, oraz co jest najważniejsze daje im środki na utrzymanie.

TABL.1 INWALIDZI WG KATEGORII INWALIDZTWA I PŁCI W 1988 ROKU

WYSZCZEGÓLNIENIE o- ogółem m- mężczyźni k- kobiety		Ogółem	Inwalidzi prawni						Inwalidzi wyłącznie biologiczni		
			razem	inwalidzi prawni			z liczby razem		razem	z ograniczoną sprawnością	
				I	II	III	równocześnie biologiczni	wyłącznie prawni		całkowicie	częściowo
WOJEWÓDZTWO	o	69482	61093	6845	21217	33021	30171	30912	8399	1213	7186
	m	34363	31512	3199	11016	17297	15339	16173	2851	402	2449
	k	35119	29571	3646	10201	15724	14832	14739	5548	811	4737
MIASTA	o	37938	33661	3984	12293	17384	18943	14718	4277	599	3678
	m	16761	15288	1667	5701	7920	8752	6536	1473	201	1272
	k	21177	18373	2317	6592	9464	10191	8182	2804	398	2406
WIEŚ	o	31544	27422	2861	8924	15637	11228	16194	4122	614	3508
	m	17602	16224	1552	5315	9377	6587	9637	1373	201	1177
	k	13942	11198	1329	3609	6260	4641	6557	2744	413	2331

TABL. 2 WYKSZTAŁCENIE INWALIDÓW WG PŁCI I WIEKU W 1988 ROKU.

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	Wyższe	Średnie			Zasadnicze zawodowe	Podstawowe 3/	Niepełne podstawowe	Bez wykształcenia szkolnego 4/
				razem	ogólnokształcąca 1/	zawodowe 2/				
a- ogółem										
b- 18-29 lat										
c- 30-49 "										
d- 50-69 "										
e- 70 i więcej										
f- nieustalonym										
WOJEWÓDZTWO	a	68781	1271	8134	2702	5432	8787	37323	9400	3866
	b	2209	17	302	78	224	762	668	180	280
	c	12441	358	2222	651	1571	3607	5399	382	473
	d	37641	720	4512	1472	3040	3921	23154	4432	902
	e	16468	175	1094	501	593	493	8094	4404	2208
	f	22	1	4	-	4	4	8	2	3
MĘZCZYŹNI	a	33952	847	3974	970	3004	6096	17596	4061	1378
	b	1287	3	166	33	133	497	381	82	158
	c	7068	209	1034	220	814	2496	2874	191	264
	d	19205	521	2331	573	1758	2773	11145	2056	379
	e	6382	113	441	144	297	328	3194	1731	575
	f	10	1	2	-	2	2	2	1	2
KOBIECY	a	34829	424	4160	1732	2428	2691	19727	5339	2488
	b	922	14	136	45	91	265	287	98	122
	c	5373	149	1188	431	757	1111	2525	191	209
	d	18436	199	2181	899	1282	1148	12009	2376	523
	e	10086	62	653	357	296	165	4900	2673	1633
	f	12	-	2	-	2	2	6	1	1

1/ łącznie z niepełnym po średnim ogólnokształcącym. 2/ łącznie z policealnym i niepełnym wyższym po średnim zawodowym.

3/ łącznie z niepełnym średnim /ogólnokształcącym i zawodowym/. 4/ łącznie z wykształceniem nie ustalonym.

TABL.3 DYNAMIKA PRODUKCJI SPRZEDANEJ W BIEŻĄCYCH CENACH
 REALIZACJI, ZATRUDNIENIA I PRZECIĘTNEGO WYNAGRODZENIA
 W LATACH 1986 - 1989 .

WYSZCZEGÓLNIENIE		1986	1987	1988	1989
a - produkcja sprzedana					
b - zatrudnienie					
c - przeciętne wynagrodzenie		1985 = 100			
WOJEWÓDZTWO					
a		124,7	159,6	261,7	829,7
b		94,8	93,7	92,1	86,9
c		119,1	146,7	261,3	10 razy
OGÓŁEM Spółdzielnie Inwalidów					
a		132,1	175,3	308,0	993,6
b		100,4	99,8	100,0	96,1
c		120,7	167,2	284,9	10 razy
Spółdz. Inw. "Nowe Życie" Częstochowa					
a		137,5	183,8	280,6	883,8
b		95,9	96,1	96,7	91,5
c		129,0	171,2	323,9	10 razy
Spółdz. Inw. ZPDz. "Anka" Częstochowa					
a		120,6	158,6	275,0	881,6
b		104,3	100,9	97,4	92,0
c		117,7	152,9	274,3	990,0
Spółdz. Inw. "Częstocho- wianka" Częstochowa					
a		135,6	170,8	313,3	11 razy
b		106,9	111,3	114,4	113,2
c		123,0	165,5	290,5	10 razy
Spółdz. Inw. "Tysiąclecie" Blachownia					
a		118,0	140,6	231,8	909,9
b		100,0	100,0	101,3	99,4
c		113,8	155,2	239,8	955,6
Spółdz. Inw. "Rozwój" Kłobuck					
a		134,4	184,4	323,3	985,1
b		99,6	98,5	94,3	93,9
c		128,2	171,2	311,1	10 razy
Spółdz. Inw. "Świt" Myszków					
a		144,0	191,6	400,0	11 razy
b		101,6	112,0	114,6	110,4
c		130,1	154,9	249,7	927,7

U w a g a . Opracowano na podstawie sprawozdań F-01 i P-01.

TABL. 3 DYNAMIKA PRODUKCJI SPRZEDANEJ W BIEŻĄCYCH CENACH
 REALIZACJI, ZATRUDNIENIA I PRZECIĘTNEGO WYNAGRODZENIA
 W LATACH 1986 - 1989 /dok./

WYSZCZEGÓLNIENIE		1986	1987	1988	1989
a - produkcja sprzedana		1985 = 100			
b - zatrudnienie					
c - przeciętne wynagrodzenie					
Woj. Spółdz. Inw. "Uniwersum" Częstochowa	a	190,8	257,0	413,0	12 razy
	b	99,4	94,1	92,8	86,1
	c	115,9	171,6	264,3	859,3
Spółdz. Inw. "Galmet" Szczekociny	a	112,8	157,6	264,0	601,1
	b	93,4	91,0	92,0	88,7
	c	122,5	167,3	254,8	848,7
Spółdz. Inw. Tapicersko- Metalowa "Odrodzenie" Olesno	a	122,1	165,1	282,6	11 razy
	b	97,2	96,8	100,0	102,0
	c	124,1	207,3	329,9	13 razy
Spółdz. Inw. "Polimer" Lubliniec	a	120,0	152,6	283,5	781,7
	b	96,8	100,0	108,3	103,2
	c	127,6	183,9	267,6	880,6
Woj. Spółdz. Niewidomych "Renoma" Częstochowa	a	118,3	171,9	342,6	11 razy
	b	99,7	101,3	101,0	99,4
	c	110,5	146,8	292,7	12 razy
PZG Z-d Szkoleniowo- Produkcyjny "Mapar" Cz-wa	a	122,8	152,5	274,3	839,6
	b	104,3	105,8	106,5	98,6
	c	109,0	151,4	265,4	18 razy

U w a g a . Opracowano na podstawie sprawozdań F-01 i P-01.

TABL.4 UZDZIAŁ PRODUKCJI RYNKOWEJ W OGÓLNEJ PRODUKCJI SPRZEDANEJ
POSZCZEGÓLNYCH SPÓŁDZIELNI W BIEŻĄCYCH CENACH REALIZACJI

WYSZCZEGÓLNIENIE						
a - produkcja sprzedana ogółem w mln zł						
b - w tym na rynek w mln zł		1985	1986	1987	1988	1989
c - udział b:a w %						
WOJEWÓDZTWO	a	217895,0	271801,7	347838,0	570304,9	1807825,3
	b	39997,1	47774,5	61229,8	103220,8	357503,9
	c	17,9	17,6	17,6	18,1	19,8
OGÓLEM Spółdzielnie Inwalidów	a	4697,7	6204,3	8234,0	14470,6	46674,0
	b	3340,4	4295,1	5828,7	10645,3	35904,9
	c	71,1	69,2	70,8	73,6	76,9
Spółdz. Inw. "Nowe Życie" Częstochowa	a	493,8	679,1	907,4	1385,7	4364,2
	b	438,2	567,2	682,7	1123,1	3665,1
	c	88,7	83,5	75,2	81,0	84,0
Spółdz. Inw. ZPDz. "Anka" Częstochowa	a	377,3	454,8	598,5	1037,5	3325,9
	b	350,2	420,7	523,9	878,9	3042,2
	c	92,8	92,5	87,5	84,7	91,5
Spółdz. Inw. "Częstocho- wianka" Częstochowa	a	813,1	1102,8	1388,4	2547,4	9281,8
	b	577,4	741,8	1070,0	1931,9	7254,5
	c	71,0	67,3	77,1	75,8	78,2
Spółdz. Inw. "Tysiąclecie" Blachownia	a	345,4	407,7	485,6	800,6	3143,2
	b	262,0	254,2	300,5	477,2	2317,9
	c	75,9	63,3	61,9	59,6	73,4
Spółdz. Inw. "Rozwój" Kłobuck	a	569,1	764,6	1049,5	1839,9	5606,3
	b	203,2	264,5	399,2	810,1	2720,4
	c	35,7	34,6	38,0	44,0	48,5
Spółdz. Inw. "Świt" Myszków	a	131,0	188,8	251,0	525,3	1440,0
	b	93,3	121,4	158,7	377,2	1082,2
	c	71,2	64,3	63,2	71,8	75,2

U w a g a . Produkcja sprzedana ogółem na podstawie sprawozd. P - 32.
Produkcja sprzedana na rynek na podstawie sprawozd. F-01 i NP-4.

TABL.4 UDZIAŁ PRODUKCJI RYNKOWEJ W OGÓLNEJ PRODUKCJI SPRZEDANEJ
POSZCZEGÓLNYCH SPÓŁDZIELNI W BIEŻĄCYCH CENACH REALIZACJI
/dok./

WYSZCZEGÓLNIENIE		1985	1986	1987	1988	1989
a-produkcja sprzedana ogółem w mln zł						
b-w tym na rynek w mln zł						
c-udział b:a w %						
Spółdz.Inw."Polimer" Lubliniec	a	243,7	292,5	371,8	690,8	1904,9
	b	116,7	150,0	189,1	351,5	1249,0
	c	47,9	51,3	50,9	50,9	65,6
Woj.Spółdz."Uniwersum" Częstochowa	a	369,7	705,4	950,0	1526,8	4443,0
	b	317,0	365,8	506,4	925,5	2730,4
	c	85,7	51,9	53,3	60,6	61,5
Spółdz.Inw. "Galmet" Szczekociny	a	259,0	292,1	408,3	683,8	1556,7
	b	-	242,0	354,1	588,4	1283,0
	c	-	82,8	86,7	86,0	82,4
Spółdz.Inw.Tapicersko- Metalowa "Odrodzenie" Olesno	a	304,9	372,4	503,4	861,7	3358,3
	b	288,4	343,5	459,5	824,5	3134,2
	c	94,6	92,3	91,3	95,7	93,3
Woj.Spółdz.Niewidomych "Renoma" Częstochowa	a	589,4	697,0	1013,2	2018,9	6559,5
	b	524,4	617,3	923,3	1865,8	6293,8
	c	89,0	88,6	91,1	92,4	95,9
PZG Z-d Szkoleniowdr Produkcyjny "Mepar" Cz-wa	a	201,3	247,1	306,9	552,2	1690,2
	b	169,6	206,7	261,3	491,2	1132,2
	c	84,3	83,7	85,1	89,0	67,0

U w a g a . Produkcja sprzedana ogółem na podstawie Sprawozd. P-32.
Produkcja sprzedana na rynek na podstawie sprawozd. F-01 i NP-4.

ZNAKI UMOWNE

Kreska	/-/ - zjawisko nie występuje
Zero	/0/ - zjawisko istnieje, jednakże w ilościach mniejszych od liczb, które mogłyby być wyrażone uwidocznionymi w tablicy znakami cyfrowymi np: jeżeli produkcja wyrażona jest w tysiącach ton/w liczbach całkowitych/ znak /0/ oznacza, że produkcja w danym przypadku nie osiąga 0,5 tys. ton
Kropka	./ - zupełny brak informacji, albo brak informacji wiarygodnych
Znak	/x/ - wypełnienie rubryki, ze względu na układ tablicy, jest niemożliwe lub niecelowe
" W tym"	- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

zł	- złotych	l	- liter
tys.	- tysiąc	m	- metr
mln	- milion	m ²	- metr kwadratowy
t	- tona	szt	- sztuka

U w a g a: Niektóre dane liczbowe mają charakter tymczasowy i mogą ulec zmianie w późniejszych opracowaniach Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego.

Cena zł 6000 ,-

Minijszta księga,teczka zawiera 23
zapisanych stron kolejno ponumerowanych

Częstochowa, dn. 24 marca 2014, Robert
(podpis) S. Kowalski.